

Journal of Natural Sciences

№2
(2021)

<http://www.natsciences.jspi.uz>

<u>ТАХРИР ҲАЙЪАТИ</u>	<u>ТАХРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ</u>
<p>Бош муҳаррир – У.О.Худанов т.ф.н., доц.</p> <p>Бош муҳаррир ёрдамчиси-Д.К.Мурадова, PhD, доц.</p> <p>Масъул котиб- Д.К.Мурадова</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Худанов У – Табиий фанлар факултети декани, т.ф.н., доц. 2. Кодиров Т- к.ф.д, профессор 3. Абдурахмонов Э – к.ф.д., профессор 4. Султонов М-к.ф.д, доц 5. Рахмонкулов У-б.ф.д., проф. 6. Хакимов К –г.ф.н., доц. 7. Азимова Д- б.ф.н. 8. Мавлонов Х- б.ф.д., доц 9. Юнусова Зебо – к.ф.н., доц. 10. Гудалов М- фалсафа фанлари доктори (география фанлари бўйича) (PhD) 11. Мухаммедов О- г.ф.н., доц 12. Хамраева Н- фалсафа фанлари доктори (биология фанлари бўйича) (PhD) 13. Рашидова К- фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц 14. Мурадова Д- фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD), доц
<p>Муассис-Жиззах давлат педагогика институти</p>	
<p>Журнал 4 марта чиқарилади (хар чоракда)</p>	
<p>Журналда чоп этилган маълумотлар аниқлиги ва тўғрилиги учун муаллифлар масъул</p>	
<p>Журналдан кўчиб босилганда манбаа аниқ кўрсатилиши шарт</p>	

Жиззах давлат педагогика институти Табиий фанлар факултети

Табиий фанлар-Journal of Natural Sciences-электрон журнали

[/http://www.natscience.jspi.uz](http://www.natscience.jspi.uz)

Karimova F.S, Mullajonova Z.S., Alimov N.B.

Jizzax Politexnika instituti

f.karimova.85@mail.ru

Annotatsiya: Neft mahsulotlari bilan tabiiy muhitning ifloslash holatlarini tahlil qilish va tartibga solish shuni ko`rsatadiki, eng ko`p uchraydigan manbalar- bu neft-gaz qazib chiqarish va qayta ishlash sanoatining atmosferaga ta`siri ko`rsatilgan.

**Kalit so`zlar:** neft va gaz konlari, geologik muhit, yoqilg`i,uglevodorod, atmosfera.

Dunyoda har daqiqada bir necha ming tonna neft qazib olinadi, ularning asosiy dunyo zaxiralari faqat XX va XXI-asr boshlarida tugagan. Qisqa vaqt ichida (koinot bilan solishtirganda) bunday poyga natijasida yetkazilgan zararni yaqin kelajakdagi global ofatlar bilan solishtirib bo'lmaydi. Neft ishlab chiqarish va u bilan bog'liq ekologik muammolar keng muhokama qilinadi turli tashkilotlar atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida dahshatli raqamlar e'lon qilinadi va global miqyosda yuzaga keladigan barcha mumkin bo'lgan muammolar deb nomlanadi, ammo neft sanoatida global o'zgarishlar bo'lmaydi. Neft va gaz konlarini qazib olish jarayonida atrof-muhitga eng faol ta'sir konlarning o'zlari hududida, chiziqli inshootlarning yo'nalishlari (birinchi navbatda magistral quvurlar), eng yaqin aholi punktlarida amalga oshiriladi. Neft va gaz qazib olish geologik muhitning chuqur ufqlarini o'zgartirishga olib keladi.

O'zlashtirish jarayonida neft konlari atrof-muhitga eng faol ta'sir konlarning o'zlari, chiziqli inshootlar yo'nalishlari (eng avval magistral quvurlar) atrofida, eng yaqin joyda amalga oshiriladi. Shu bilan birga, hududning o'simliklari, tuproq va qor qoplamlari, suv oqimi va mikro-relef buzilgan. Bunday buzilishlar tuproq massasining termal va nam rejimlarining siljishiga va uning umumiy holatining sezilarli darajada o'zgarishiga olib keladi, bu esa qaytarib bo'lmaydigan oqibatlariga

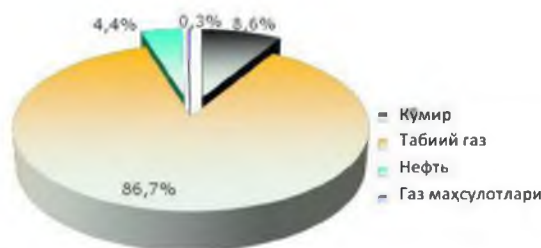
olib keladi. Neft ishlab chiqarish, shuningdek, geologik muhitning chuqur ufqlarini o'zgartirishga olib keladi. Katta xavf tug'diradi atrof-muhit neft uglevodorodlari chiqindilarini va neft to'kilishini ifodalaydi (dala va neft quvurlari hududida har km² uchun yiliga 0,02 tonna yog'i to'kiladi).

Atmosfera ifloslanishida reaktiv samolyotlar va avtoulovlar katta rol o'ynaydi. Atlantika okeanini kesib o'tish uchun zamonaviy reaktiv samolyot 35 tonna kislorodni o'zlashtiradi va bulut qoplamini oshiradigan kontrendikatsiyalar qoldiradi. 500 milliondan ortiq avtomobillari atmosferani sezilarli darajada ifloslantirmoqda va boshqa turdagi yoqilg'ida ishlaydigan dvigatellarni yaratish bo'yicha turli xil loyihalar paydo bo'lmoqda. Turli fabrikalar, issiqlik va elektr stantsiyalari atmosferaning zaharlanishiga sezilarli hissa qo'shmoqda.

Har yili, bu yoki boshqa sabablarga ko'ra, 2 milliondan 10 million tonnagacha neft Jahon okeaniga chiqariladi. Sun'iy yo'ldoshlardan olingan fotografiyada qayd etilishicha, okean yuzasining qariyb 30 foizi neft plyonkalari bilan qoplangan. Ayniqsa O'rta yer dengizi, Atlantika okeani qirg'oqlari va suvlari ifloslangan. Bundan tashqari, gumanitar muammolar kuchaymoqda. Atrof-muhitning ifloslanishi, ayniqsa neft qazib olish va neftni qayta ishlash joylaridagi kichik xalqlar uchun jiddiydir. Global ijtimoiy xususiyatga ega bo'lib, neftni qayta ishlash sanoatida eng aniq namoyon bo'ladi. Shuni ta'kidlash kerakki, neftni qayta ishlash sanoati qayta tiklanmaydigan xom ashyoni ishlab chiqarishda foydalanadi, bu esa Yer atmosferasi sirtini qo'shimcha isitish, issiqxona effektining rivojlanishi va Yerning biosferasini qo'shimcha quyosh energiyasidan himoya qiladigan ozon qatlamining pasayishiga olib keladi. Ushbu muammoni hal qilish, birinchi navbatda, neftni qayta ishlashni chuqurlashtirishni talab qiladi, bu esa undan oqilona foydalanish va tabiiy muhitning yaxshilanishiga olib keladi. Yog` ishlab chiqarish neft mahsulotlari va neft eksportining istiqbolli iste'moli darajasida bo'lishi kerak.

O'zbekiston iqtisodiyotida elektr energiya ishlab chiqarish muhim rol o'ynaydi. Uni ishlab chiqarish uchun eng ko'p yoqiladigan tabiiy gazdir va bu

ko‘rsatkich qariyb 87% ni tashkil qiladi. Jumladan, mamakatimizda tabiiy resurslardan foydalanish bo‘yicha taqsimot quyidagicha:

Yurtimizda 42 ta energoblok mavjud bo‘lib, ularning deyarli — 50 % i ma‘nan va jismonan eskirgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Valyuta yoqib elektr energiya ishlab chiqarmoqdamiz”, degan mazmundagi so‘zlaridan shuni anglasa bo‘ladiki, bundan buyog‘iga uni tejab-tergab ishlatish va O‘zbekiston hukumatining gaz turbinalardan voz kechish siyosatini yurgizish ehtimoli yuqori bo‘lishi mumkin. Qo‘shimcha ma‘lumot sifatida ta‘kidlab o‘tish kerakki, bu ishlarni tabiiy qazilma resurslarni qazib olish sohasi — ya‘ni, gaz va neft sanoatida (Sho‘rtangaz, Gazli, Muborak va x.k) ham qo‘llash mumkin. Bu sohada ham mazkur muammolar mavjudligi ehtimoldan holi emas.

Biz bu masalada muammolarimizni hal etish uchun avvalo uglevodorod zaxiralarini to‘ldirish va olis rayonlarda yangi neft va gaz viloyatlarini rivojlantirishimiz lozim. Yana yangi neft va gaz konlarini qidirish va o‘zlashtirish uchun iloji boricha samarali foydalanish uchun kadrlar malakasini oshirishimiz va texnologiyalarni qo‘llashimiz kerak. Agar O‘zbekistonda Pitsiz burg‘ulashni o‘zlashtirsak bu ishlab chiqarish chiqindilarini sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ochilov A . Neft va gaz konlarini ishlatishni kon geologik nazorat qilish. 2010 y.

2. Каримова Ф., Муллажонова З. (2020). Саноат чиқиндиларини қурилиш маҳсулотлари ишлаб чиқаришга жалб этишнинг самарадорлиги. *Science and Education*, 1(2).
3. Каримова Ф. С., & Муллажонова, З. С. қ. (2021). КОМПОЗИЦИОННЫЕ ПОРТЛАНДЦЕМЕНТЫ С КОМПЛЕКСНЫМИ ДОБАВКАМИ ФОСФОЗОЛА И ГЛИЕЖА. *Science and Education*, 2(1), 87-92. Retrieved from
4. Даминов Г., Султанов М., Абдурахманов Э., Каримова Ф. (2007). Селективный химический сенсор для мониторинга паров бензина и дизельного топлива из состава выхлопных газов двигателей внутреннего сгорания. *Журнал «Химическая промышленность»*, 84(6), 317.
5. Исакулова, М. Ш., Каримова, Ф. С., Ваққасов, С. С., & Мардонов, З. А. (2015). Компьютерное моделирование пассивации частных дефектов нанокластера кремния. *Молодой ученый*, (13), 119-121.
6. Karimova F.S., Mullajonova Z.S., Alimov N.B. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik tarbiya berishda milliy qadriyatlarimizning o'rni .”*Journal of Natural sciences” №2 2021 y.*
7. Karimova F., Mullajonova Z.S. (2020). Effectiveness of industrial waste in the production of construction products. *Science and Education*, 1(2).
8. Гулбаев, Я. И., Исомиддинов, Ж. Қ. Ў., & Дадоева, М. С. Қ. (2020). СИНТЕЗ СЕМИКОРБАЗОНА ПАРАОКСИБЕНЗОАЛЬДЕГИДА С МОЛИБДЕНОМ. *Science and Education*, 1(9).
9. Парманов, А. Б., Нурмонов, С. Э., Тиркашева, С. И., & Исомиддинов, Ж. Қ. 2-ХЛОРО-4, 6-ДИМЕТОКСИ-1, 3, 5-ТРИАЗИН ИШТИРОКИДА АДПИН КИСЛОТАНИНГ ДИВИНИЛ ЭФИРИ СИНТЕЗИ. *КИМЁНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ*, 22.
10. Исомиддинов, Ж., & Нурмонов, С. (2020). БЕНЗОТРИАЗОЛНИ ГОМОГЕН СИСТЕМАДА КАТАЛИТИК ВИНИЛЛАШ. *Журнал естественных наук*, (1).
11. Гулбоев, Я. И., & Исомиддинов, Ж. (2020). ЎСИМЛИКЛАРНИ ХИМОЯ ҚИЛИШДА КИМЁВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ҚЎЛЛАШ. *Журнал естественных наук*, (1).
12. Гулбаев, Я. И., Исамиддинов, Ж. Қ., & Нореков, У. Д. (2021). СИНТЕЗ И ЭЛЕМЕНТНОГО АНАЛИЗА КОМПЛЕКСНЫХ СОЕДИНЕНИЙ ТИОСЕМИКАРБАЗОНА МЕТИЛЭТИЛКЕТОНА С МОЛИБДЕНОМ. *Science and Education*, 2(1).